

НАЦИОНАЛЕН ВЕСТНИК

ПРАЗНИКА

Брой 2 • год. CI • 28 януари 2022 г. • цена 1 лев

www.stdbg.org

Печатно издание: ISSN 1313-7611 • Онлайн издание: ISSN 2815-2638

СТАЙКО ТРИФОНОВ – ТОЛЕРАНТНИЯТ НАЦИОНАЛИСТ

ЗАМЕСТИК-ПРЕДСЕДАТЕЛ НА СЪЮЗА НА ТРАКИЙСКИТЕ ДРУЖЕСТВА В БЪЛГАРИЯ (1990-1999 Г.) И ПРЕДСЕДАТЕЛ НА ТРАКИЙСКИЯ НАУЧЕН ИНСТИТУТ (1994-1999 Г.)

На стр. 3

Валерия Велева: ЕХОТО ОТ СКОПИЕ. КЪДЕ СА ФАНФАРИТЕ?

Кирил Петков не издържа изпита по история, по дипломатия и родолюбие

ВАЛЕРИЯ ВЕЛЕВА

Премиерът не изпълни вай-важната си мисия на държавник в това посещение – да защити правата на българите в югозападната ни съседка и да сваля градус на напрежението между двете държави, породено от фалшивата интерпретация на миналото от страна на РСМ.

Е, лошото ни споходи! Както прогнозирахме, фанфарите, с които Скопие посрещна Кирил Петков, отекнаха в София с канонада от критики за целта и резултатите от неговата визита.

Преди още правителственият самолет да се приземи късно вечерта във вторник на софийското летище, социалните мрежи бяха прегрели от атаки към премиера, които драстично се разминаваха с личните му оценки за огромния успех на това посещение.

Какво се случи и къде газихме лука

Кирил Петков стъпи на 18 януари 2022 в Скопие начело на скромна делегация, съставена от двама министри – външния Теодора Генчовска, транспортния Николай Събев, зам. шефа на парламента Кристиан Вигенин, посланика ни в РСМ Ангел Ангелов, зам.-външния министър Васил Георгиев и външнополитическия съветник Весела Чернева.

Нито един специалист по най-чувствителната

част от българската външна политика, нито един дипломат с опит, нито един историк не бе показан за визитата.

Като възторжен комсомолец премиерът лично отговорността самоотвержено да изведе на нов път замръзналите в омраза отношения с РСМ.

Очакванията бяха огромни, фанфарите и тържествената церемония, в която домакините съкратиха дори собствения си химн и спестиха в чест на госта онези куплети, в които се споменават Гоце Делчев, Даме Груев, Сандански и Крушевската република, създаваха усещането за поредната балканска историчност.

Червеният килим се

разстла и пред усмихнатия Петков се отвориха кабинетите на първите мъже в братската ни югозападна съседка. За 8 часа той потъна в серия от високопоставени срещи – с премиера Димитър Ковачевски (на четири очи), с президента Стево Пендаровски, с председателя на парламента Талат Джафери, с лидера на една от албанските партии ДСИ Али Ахмети, с председателя на ВМРО-ДПМ-НЕ Християн Мицковски (на четири очи) и с представители на българската общност в РСМ. Самото изброяване на тези имена и възможността на новопокръстения български премиер да разговаря с тях

е сериозна предпоставка

за постигане на значителни резултати за сближаване на позициите, които и двете страни искат, така че да се откряне онази вратичка, която да отвори пътя на РСМ към ЕС.

Резултатът от този маратон на „интензивната динамика“, както вече е модерно да се говори, на товарен с оценката за „огромен успех“, е следният:

– Обещание на двамата премиери, че въздушната линия София-Скопие ще тръгне след 60 дни и признанието на Петков, че тя ще се дотира от държавата, докато стане икономически изгодна. Екзотичният министър на транспорта Николай Събев обаче избяга от медиите и така останаха в тайна разговорите по същество с неговия колега. Премиерът отказа да влезе в детайли и не можа да отговори кой ще е превозвачът, какви са икономическите параметри на проекта, с колко ще олекне хазната за 25-минутния полет до Скопие. Остана да виси и въпросът – как тази линия ще се съчетае със Зелената сделка, която изисква да се преустановят полетите на близко разстояние под 200 км, защото са много вредни за природата.

– „Голямата“ новина бе съобщена от премиера Ковачевски – изпратена е вербална нота на Скопие до ООН, че РСМ няма териториални претенции към България, защото София се е съгласила да използва и краткото име „Северна Македония“ без „Република“ отпред.

Продължава на 2-а стр.

На 27 януари т.г. председателят на Съюза на тракийските дружества в България Красимир Премянов празнува рожден ден! Честит празник! На многая лета!

ОБЩОТО СЪБРАНИЕ НА ВЪРХОВНИЯ КОМИТЕТ НА СТДБ

СЕ ОТЛАГА

Общото събрание на Върховния комитет на СТДБ, насрочено за 29 януари т.г., се отлага поради усложнената епидемична обстановка на територията на Република България. Ще бъде насрочено след отменянето на въведените противоепидемични мерки.

ПОЗИЦИЯ НА ЦЕНТРАЛНОТО РЪКОВОДСТВО НА СТДБ И ТНИ

Относно: отношенията между Република България и Република Северна Македония

След тригодишен решаване на спорните застой в отношенията въпроси. Като привет между Република България предстоещото дългоочаквано съвместно заседание на правителствата на двете страни. Съюзът на тракийските дружества в България и Тракийският научен институт използват случая да припомнят, че тракийските българи винаги са били съпричастни към неговото надграждане с освободителните борби на Македония в края на XIX и началото на XX век.

Продължава на 2-а стр.

Валерия Велева: ЕХОТО ОТ СКОПИЕ...

Продължение от 1-а стр.

Отново с комсомолски плам в очите Петков добави, че в последните дни били положени огромни усилия това да се случи точно сега. Нотата обаче я чакаме от две години, а отказът на РСМ от претенции не е новина, защото още през 2020-а правителството на Заев обяви, че няма претенции към България.

За нотата работиха интензивно в последните години наши дипломати и евродепутати, но техните усилия днешните управляващи не отчетоха. Външната министърка Теодора Генчовска не посмя да се покаже пред журналистите и да разкаже кой и защо в последния момент е дал зелена светлина на тази нота. Колкото до съгласието да ползваме само името „Северна Македония“ – въпросът продължава да е спорен, защото така или иначе Северна Македония е географско понятие, срещу което ние бяхме против. Все пак постигането на този консенсус е правилна стъпка, но тя е най-леката и най-малката от онези 5+1 в плана, които София е поставила пред Скопие по пътя ѝ към ЕС.

– След двегодишно прекратяване е постигната договорката за общо заседание на двете правителства в София на 25 януари. Това е добре, но не се знае какво точно ще решават, тъй като подготвени междуправителствени документи към този момент няма.

„Ще се изготви реален план за това, което искаме да постигнем през следващите шест месеца. Няма да губим повече време“, обясни днес с познатия си оптимистичен тон министър-председателят.

– С особен апломб бе вербализирана идеята за създаване на пет комисии – за инфраструктура, икономика, култура и образование, евроинтеграция и история, които, по думите на Петков, ще заседават всяка седмица, изпълнявайки задачата му да ни засипят с „реални резултати“. Това също бе сложено в графата „ново начало“, вероятно защото Петков не знае, че за такива комисии се говори, откакто съществуват отношения между двете държави. Затова пък остана неясна за здравия разум формулировката на министър-председателя, която звучи така: „Историческите комисии няма да се връщат в миналото, а ще работят с поглед в бъдещето“, протекла в потока от думи и несвързани мисли по време на брифингите.

Дотук с фанфарите, ако изобщо за тези „постижения“ може да се надуват фанфари.

Следва другата фактология от това посещение.

Горчивата истина е доста неприятна, защото тя оголва същината на новата власт в България, а именно бягството от дълбоките проблеми с РСМ, negliжиране националните интереси, неразбиране на понятието родова памет, незачитане на героичното ни минало, непознаване на базови исторически факти и понятия и най-важното – **никакво, ама никакво вътрешно усещане за българщина**. Когато говориш за „ново начало“, трябва да го поставиш в смисъла на това понятие – да знаеш как да го направиш, така че то да доведе до решаване на спорните въпроси. Нищо такова не се случи.

Премиерът не изпълни вай-важната си мисия на държавник в това посещение – да защити правата на българите в югозападната ни съседка и да свали градус на напрежението между двете държави, породено от фалшивата интерпретация на миналото от страна на РСМ. Той просто не бе подготвен за такава сериозна задача, неговото мислене е далеч от реалността, в което всичко се развива в някаква историческа рамка.

И това доведе до тези ситуации, в които видяхме, **как технократът Петков не успя да издържа изпита по дипломатия, история и родолюбие**. А те са просто фрапиращи!

– **Българският министър-председател не е поставил проблема и затова не постигнал НИКАКВИ ГАРАНЦИИ и договорености за спазване правата на българите край Вардар**, за което ни осведомиха президентът Пендаровски и премиерът Ковачевски. А това е съществената, базисната част от нашите искания, заложили в Договора от 2017 г., Декларацията на Народното събрание от 2019 и решенията на КСНС от 2022. И е първото нещо, което трябва да сложи на масата който и да е български политик, стъпвайки в Скопие.

– **Кирил Петков е подминал и въпроса за вписването на българите от Македония в Конституцията на РСМ**, за което изрично настоява президентът Радев и КСНС. Не знаем как се е държал премиерът ни пред домакините си, но след неговите срещи **Пендаровски буквално ни цапардоса, продължавайки да твърди, че в България има македонско малцинство**, което РСМ ще защитава, а ни размаха публично пръст

– да не си мислим, че можем да им казваме какво ще пише в тяхната Конституция.

И за капак като отзвук от срещите на Петков – бившият германски министър по европейските въпроси Михаел Рот направи нареди на България да признае македонското малцинство.

Министър-председателят така е negliжирал тази тема, че е закъснял с повече от час за предвидената му среща с българската общност в Скопие, стоял е само 10-15 минути и не е заявил каква е българската позиция за дискриминацията на хората с българско самосъзнание в РСМ. И това е породило тяхното дълбоко разочарование. Македонските българи смятат, че Кирил Петков не е акцентирал достатъчно върху въпроса за вписването им в конституцията. Вероятно премиерът е очаквал, че тази среща няма да протече във възторжения бон тон и затова българските медии не бяха допуснати до нея и повече от 6 часа стояха затворени, изолирани от същината на визитата.

Затова пък последваха негативни коментари в македонските медии и оценката им – отстъпление от българската позиция и малка дипломатическа победа за РСМ...

За урок на Петков се обадиха българичак от Чикаго. „Македонският въпрос може да бъде решен веднъж завинаги само чрез признаването правата на българите в Македония и по този начин да се помогне на Северна Македония да тръгне по пътя на истинската демокрация“, написаха до Конгреса на САЩ от Македонската патриотична организация „Пирин“ в Чикаго – една от най-старите емигрантски структури в САЩ с едновековна история.

– **Бягайки от историята, премиерът не е поставил и другия съществен въпрос, който идва от миналото, но носи знак за бъдещето – реабилитацията на жертвите от комунизма**, репресирани заради българското самосъзнание и премахването на табели по паметниците, съдържащи определения, като „окупатори“, „българи“, „фашисти“. В дълго обяснение пред медиите, в което основната мисъл трудно може да се долови, Петков обяви, че това са „специфични въпроси“, върху които не трябва да се фокусираме и обясни, че в „надграждащия елемент“ на новите отношения те ще бъдат поставени „в съвсем различно изме-

рение“.

Преведено на чист български език това означава – миналото и паметта на жертвите за българската свобода ще бъдат заматени под килима, захвърлени в мазето, защото новата повеля е – историята остава на заден план.

И след всичко това идва затъването в тресавището на липсващата база от задължителни познания или просто последиците, ако не си прочел поне една статия от акад. Георги Марков, проф. Иван Илчев, проф. Веселин Методиев или проф. Кирил Топалов.

В отговор на конкретния журналистически въпрос „*Поставихте ли искането за промяна на учебниците по история, изпълнени с антибългаризъм, където ние сме наречени татари фашисти*“, **Кирил Петков се сблъска челно с националната доктрина, че в България не е имало фашизъм, заявявайки: „трябва да говорим за фашистки режим, но не да говорим за „български фашизъм“**. Фашизмът е направил ужасни неща по време на Втората световна война, но не бива се обвързва с определена нация“.

Час по-късно мрежата загря.

Защото да кажеш, че в България е имало „фашистки режим“, означава да налееш бензин в антибългарското говорене в РСМ. Признаем ли пред Македония, че в България официалната власт до 1944 г. е била фашистка, това окончателно взривява сближаването между двете страни.

Петков можеше изобщо да не спомене в отговора си думата „фашизъм“ и да каже например, че написаното в учебниците по история на РСМ изопачава истината, фалшифицира историята и това не е в синхрон с добросъседството, което искаме да градим.

Можеше, ако беше подготвен. Или пък си беше взел един читав историк под ръка, който да го измъкна от такива ситуации.

Това безотговорно боравене с исторически факти и определения навежда на мисълта, че българският премиер и неговото правителство са крайно неподготвени да водят преговорите с РСМ. Но не го осъзнават. Не търсят помощ и експертиза.

Приповдигнатото настроение, скротечното говорене със суперлативи за собствените си действия, потокът от празни приказки създава усещането като че ли за опит да се скрие истината – да пришпорим влизането на РСМ в ЕС за сметка на нашия национален интерес, да ги пуснем, пък след това да мислим как да се оправяме с тях в хода на преговорния процес. Иначе няма логика в поведението на Петков.

Премиерът направи още нещо, нечувано за последните 30 години – не сведе глава пред гроба на Гоце Делчев в църквата „Св. Спас“. Това никой български държавник, стъпил в Македония, не си го е позволявал. Едва ли можем да го приемем за протоколен гаф. **По-скоро е знак – Гоце и „най-романтичната част от българската история“ не ни интересуват.**

И това стана в деня, когато в София се изви огромна опашка пред БНБ от българи, желаещи да си закупят възпоменателната монета на тема „150 години от рождението на Гоце Делчев“, и само три седмици преди датата – 4 февруари, от рождението на този колос в Пантеона на българското безсмъртие. Когато българският премиер подминава символа на борбата на българите в Македония за освобождение и обединение, това естествено дава поле на македонизма и легитимира грабежа на българската история.

И накрая.

Тази визита трябва да е за урок на новите управляващи в България. Защото когато си си поставил високи цели, трябва да си се подготвил как да ги постигнеш или поне да стъпиш на правилния път. Другото е празнотумие, за което не се полагат фанфари.

София-Скопие-София

Източник: <http://epicenter.bg>

ПОЗИЦИЯ НА ЦЕНТРАЛНОТО...

Продължение от 1-а стр.

Българите от Одринска и Беломорска Тракия активно участват в изграждането и дейността на Вътрешната Македоно-Одринска революционна организация (ВМОРО), дават своя масов принос в Илинденско-Преображенското въстание, споделят със сънародниците си от Македония всички жертви на справедливата кауза за свобода и човешки правдини. Затова и Гоце Делчев, и Михаил Герджиков, и Капитан Петко войвода, и всички апостоли, лидери и дейци на Македоно-Одринската борба днес са наши герои, които помним и тачим без значение кой, къде е бил роден. По същия начин не могат да бъдат разделени жертвите и мъчениците на святата кауза, които също заслужават да бъдат възпоменавани заедно. Точно това правят членовете, съмишлениците и симпатизантите на Съюза на тракийските дружества в България и Тракийския научен институт при

своите ежегодни чествания на Илинденско-Преображенското въстание на Петрова нива в Странджа, и във всички други мемориални прояви, свързани с общата ни история и борбите за освобождение на Тракия и Македония. Затова днес тракийци горещо подкрепяме усилията на българското правителство и на президента на Република България да продължат да развиват приятелството, добросъседството и сътрудничеството с Република Северна Македония. С нашата историческа памет, професионална компетентност и вродена толерантност ние сме готови да окажем всеотдайно подкрепа на тази свята и справедлива кауза, която ще продължи да свързва двата народа не само с миналото, но и в бъдещето.

17.01.2022 г.
гр. София

СТАЙКО ТРИФОНОВ – ТОЛЕРАНТНИЯТ НАЦИОНАЛИСТ

Заместник-председател на Съюза на тракийските дружества в България (1990-1999 г.) и председател на Тракийския научен институт (1994-1999 г.)

73 години от рождението му

ПРОФ. ИСКРА БАЕВА

Неусетно изминаха малко повече от две десетилетия от внезапната за всички и болезнена за нас, неговите приятели и тракийци, смърт на проф. дин Стайко Трифонов. Повод за днешната статия е 73-ата годишнина от рождението му, за дапомним за него, а и за да покажем, че не е забравен и че има последователи.

Стайко Трифонов е роден на 3 февруари 1949 г. в с. Търговище, Сливенско. Завършва средно образование в гр. Стара Загора. През 1967 г. е приет да следва във Философско-историческия факултет на СУ „Св. Климент Охридски“.

През 1973 г. завършва история започва работа като асистент в катедра История на България. От 1979 г. е доктор по история, през 1985 г. става доцент, през 1996 г. доктор на историческите науки, а от 1997 г. е професор по нова българска история в Историческия факултет на СУ.

От 1986 г. е секретар е на Българското историческо дружество.

От 1990 г. активно работи за тракийската кауза. Избран е за заместник-председател Съюза на тракийските дружества в България (1990-1999) и за председател на Тракийския научен институт (1994-1999). Въпреки обективните трудности, свързани с липсата на финансови средства, под негово ръководство ТНИ развива научно-изследователска дейност, публикува книги и брошури, свързани с тракийска проблематика.

Сред цялостната му дейност за възвръщането и активизирането на ТНИ в новите обществено-политически условия могат да се изтъкнат като основни неговите заслуги:

- Привличането на много млади изследователи на тракийския въпрос от академичните среди не само в столицата, но и от страната: от университетите, институтите, музеите, архивите – историци, етнографи, демографи, филолози. С много от тях го беше срещнала собствената му изследователска работа, те бяха негови колеги, а някои от тях – и бивши студенти. Така, като председател на Тракийския научен институт Ст. Трифонов стимулира приемствеността между поколенията учени, в чиято сфера на научни интереси беше Тракия и тракийските българи.

- По негова инициатива, под негово ръководство и с личното му участие бяха проведени десетки научни конференции на национално, регионално и местно лавнище, посветени на важни процеси, исторически събития и личности, свързани с миналото и културно-историческото наследство на тракийските българи. Последните научни конференции с негово участие бяха: проведената през март 1996 г. със съдействието на ТД „Лазар Маджаров“ в Сливен е посветена „Социално-икономическо развитие, бит и култура на тракийските българи в края на XIX и първата половина на XX в.“; проведената през май 1996 г., посветена на 100-годишнината от началото на организираното тракийско движение в България и накрая онази от октомври 1998 г. в гр. Стара Загора под надслов „Тракийската памет разказва“, посветена на разоренето на тракийските българи.

- Като утвърден учен и познавач на тракийския въпрос, на проучените и неосветлени неговите аспекти, Стайко Трифонов насърчи и спомогна за излизането на редица изследвания на

централно и местно ниво. Той самият е автор на монографиите „Българското национално-освободително движение в Тракия 1919-193“ (1988); „Антантата в Тракия 1919-1920“ (1989); „Тракия. Административна уредба, политически и стопански живот (1912-1915)“ (1992), както и на редица документални сборници, които имат изключително значение за разбирането на тракийския въпрос.

С внезапната смърт на проф. Стайко Трифонов на 11 март 1999 г. тракийци, както и близките му понасят тежка загуба.

Десет години по-късно, негови приятели-историци публикувахме паметен сборник, посветен на него, озаглавен „Толерантният националист“. Заглавието на сборника може да изглежда предизвикателно и противоречиво, тъй като събира прилагателно и съществително, традиционно възприемани като несъвместими. Но то изразява желанието ми да дам най-кратката и вярна характеристика за Стайко Трифонов като човек и учен.

Дали Стайко Трифонов беше националист? Струва ми се общоприето, че за историците, посветили професионалните си усилия на националната история, да бъдеш националист е неизбежна необходимост. Стайко Трифонов не правеше изключение. В Историческия факултет на Софийския университет той преподаваше нова българска история като асистент, като доцент и като професор. С други думи, възстановяваше пред студентите историята на България в периода от Освобождението от османско владичество в резултат на Руско-турската освободителна война (1877-1878) до края на Втората световна война, по-точно до момента, когато на 9 септември 1944 г. България прави рязък завой във вътрешната и външната си политика. Освен това **Стайко Трифонов посвети целия си изследователски потенциал на българската история, а още по-точно – на несекващите усилия на българите да постигнат своето национално обединение.** Има още един личен момент, който обуславя националистическите пристрастия на Стайко Трифонов: **в центъра на вниманието му бяха българите, останаха извън нашата държава под чужда власт, а подобни занимания няма как да не повишат националното чувство.** Изборът на проблематика не беше случаен – с него Стайко Трифонов изпълняваше своя **осъзнат дълг към общността, от която произхождаше – тракийските българи.**

Не по-малко важен е и отговорът на въпроса дали, бидейки националист, Стайко Трифонов беше и толерантен. Не в личните си отношения, това е безспорно за всеки негов приятел. Става дума за професионалната му толерантност. Аз нямам съмнения, че той беше толерантен историк, което означава, че беше способен да погледне на националния въпрос и от „другата страна“. От националистите обикновено не очакваме да приемат другата, „чуждата“ гледна точка, защото се страхуват, че ако го направят ще загубят своята непогрешимост. Стайко обаче умееше да разбира „чуждата“ гледна точка и да приема нейното право на съществуване. Същинският ми мотив да изведа в заглавието на идеята за Стайко Трифонов като „толерантният националист“, е неговата обществена позиция в един от най-сложните за съвременния български национален въпрос периоди – онзи от края на 80-те и началото на 90-те години на XX в.

Ще се върна още няколко години по-рано – към 1984-1985 г., когато започна „възродител-

ният процес“, апогей на „социалистическия“ национализъм в Живкова България. Точно тогава националистът Стайко Трифонов зае „странна“ позиция. Той не се възползва от удобството да впише научните си пристрастия в политическата конюнктура и да получи дори облаги от нея – в материално и в научно отношение – както направиха не един и двама от българските историци. Вътрешно присъщата му толерантност, научната му честност и човешката му почтеност го накараха да се дистанцира от насилието, оправдано с официалния национализъм. И той, заедно с нашата приятелска група от съмишленици, се противопостави на своеобразната проява на „социално инженерство“ с официална цел „единението на българската социалистическа нация“. Такъв беше толерантният национализъм на Стайко Трифонов. А моето обяснение на неочакваната му позиция е, първо, че насилието му беше дълбоко неприемливо, и второ, че родовата му памет и историческото му знание го бяха научили колко висока е човешката цена на държавния национализъм.

И още един пример. Когато след свалянето на Тодор Живков, дойде ред и на отмяната на „възродителния процес“, Стайко Трифонов отново се противопостави. Този път протестът му се дължеше на начина, по който беше прието новото решение. Тогава той се солидаризира с българите от смесените райони, които първи видяха опасностите от прибързаната административна отмяна на „възродителния процес“, приела логиката на политическата целесъобразност. И отново се оказа на различна позиция от много наши колеги, готови да се съобразят с всяка „повеля на времето“. Този път „странната“ позиция на Стайко Трифонов го превърна в едно от централните действащи лица при опитите за мирно разрешаване на изглеждащите неразрешими противоречия между двете големи групи, излезли с противоположни искания по улиците на София през януари 1990 г. – българските турци и българите мюсюлмани, от една страна, и българите от смесените райони, от друга. Благодарение и на него още в началото на 1990 г. се стигна до преки преговори между тях, до споразумение и общи позиции по етническите отношения и по националните интереси. Стайко Трифонов се оказа в уникалната за един историк позиция да „прави история“. Онази история, която позволи на България да избегне превръщането на бо-

лезнените спомени и отношения в конфликт, да преодолее опасността от превръщане на национализмите на мнозинството и на малцинството в политическо оръжие и в крайна сметка да не влезе в „балканския сценарий“, разигран в бивша Югославия.

И когато днес толкова много се говори за „български етнически модел“, трябва да знаем, че той не е заслуга на тогавашните или на днешните политици, а на българските граждани. Независимо от техния етнически произход или вярвания те са живели заедно в продължение на столетия, а когато съжителството е било застрашено, винаги са се намирили хора като Стайко Трифонов, способни да направят диалога възможен, за да се стигне – по-бързо и по-лесно или по-дълго и по-трудно – до разбирателство.

Стайко Трифонов имаше нелека лична и професионална съдба. Той е роден в сливенско село, от което социалистическата модернизация скоро прави язовирно дъно. Неговото семейство, по-скоро за добро, се пренася в Стара Загора, където Стайко завършва гимназия заедно с други любознателни и амбициозни младежи – често разказваше кой от тях колко успешна професионална кариера е направил. Стайко беше от онези българи, готови да положат много усилия и години от живота си на усилено учене, за да постигнат мечтите си. Неговите са свързани с миналото на неговия род и на българската тракийска общност, затова се записва да следва история. Оказва се в един от най-силните курсове, който освен всичко друго се сблъсква и с отзвук от военното „потушаване“ на Пражката пролет-68, на което реагира с открито неприемане. Протестът се осъществява като неумела младежка конспирация, писане и разпространяване на лозунги, арести и съд над тримата „виновни“ (Едуард Генев, Валентин Радев, Александър Димитров) и разпити на техните приятели, сред които е и Стайко Трифонов. Това краткотрайно съприкосновение с репресивните функции на социалистическата държава го отблъсква трайно от политиката и го обръща към завладяващия свят на историята, „погълнал“ го напълно до края на живота му.

Стайко Трифонов обичаше да казва за себе си, че всичко, което другите постигат бързо и лесно, на него му се удава много трудно и му коства двойно повече усилия. Естествено, че това не беше признание за посредственост, както често и охотно интерпретираха подобни думи някои колеги, а подчертаване на факта, че не е „любимец на съдбата“. За да премине през всяко поредно стъпало в науката, на него му се налагаше да извършва огромна работа, много по-обемна от нормативно изискваната. Основната причина за това беше собственият му избор – да разработва изцяло нови области от българската история от втората половина на XIX и началото на XX в., което може да стане след изчитането на огромен брой архивни документи. Именно уважението към документите и всеотдайната работа в архивите го сблизиха с Величко Георгиев, превърнал се в негов учител, колега и съавтор. Повечето от историците познават привлекателността, но и трудностите при работата с архивни документи, за Стайко Трифонов обаче те станаха един от най-големите му приноси за българската история. Защото започнатата от него и Величко Георгиев документална „История на българите“ дава онази широка историческа панорама, която едва ли скоро ще бъде продължена. За съжаление, от предвидените шест тома с документи за живота, борбите и проблемите пред българите те успяха да издадат само три – от създаването на модерната българска държава едва до края на Първата световна война. Внезапната смърт на Стайко Трифонов попречи на издаването на събраните вече документи, но и половината от замисленото продължава да служи на днешните, а и на бъдещите историци.

Втората професионална трудност, с която се сблъскаше Стайко Трифонов, бяха проблемите по издаването на книгите му.

ПРЕДСТАВИТЕЛИ НА СТДБ И ТНИ СЕ ПОКЛОНИХА ПЕРЕД ПАМЕТТА НА АКАД. ЛЮБОМИР МИЛЕТИЧ

ИСКРА ЧЕРНЕВА

Съюзът на тракийските дружества в България и тракийско дружество „Тракия“ – София, почетоха паметта на академик Любомир Милетич (14.01.1863–1.07.1937) с поднасяне на цветя на паметната плоча пред дома му на столичната улица „Шипка“ 21. Изтъкнатият учен, езиковед, етнограф, диалектолог и фолклорист е наследник на Миле войвода от Одрин. Именно интересът към тракийските му корени и трагедията на българските бежанци от Одринска Тракия го вдъхновяват да напише книгата си „Разорението на тракийските българи през 1913 година“, която се превръща в библия за българските тракийци и техните наследници в защита на справедливата им кауза.

Завършвайки висшето си образование в Прага през 1885 година, Любомир Милетич посвещава значителна част от живота си на славистиката, езикознанието и изучаването на диалектите в българския език. От 1892 година той дълги години е ръководител на Катедрата по Славянски филологии и на Историческия факултет. Ректор е на Софийския университет и преподавател. Полага основите на славянското езикознание в България и обучава много свои ученици-последователи в областта на славянската филология и българския език.

Любомир Милетич е и виден общественик. Отблизо следи процесите в Македония и Одринска Тракия, както и дейността на македонските и тракийски дружества там. След избухването на Илинденско-Преображенското въстание на 2 август 1903 година той използва своя авторитет на признат учен в славянските страни, за да ги привлече на страната на въстаналите българи в подкрепа на борбата им за националното обединение на България. След това той и много видни общественици са убедени, че българите трябва да се борят за свободата на сънародниците си в Македония и Одринска Тракия. Така се стига до Балканските войни, след края на които многобройно българско население е прокудено от Одринска Тракия и Македония със зверства, убийства и грабежи. При посещенията си в европейските столици Любомир Милетич активно агитира в подкрепа на жертвите и в защита на техните основателните искания. Много от научните му и документални трудове са посветени на тази тема. Така името му се превръща в символ за честно и всеотдайно служене на българския национален интерес.

Искра Чернева и Зорница Радонова пред паметната плоча на акад. Милетич

Преди 68 години, през 1954 г. в Ивайловград издъхва легендарният тракийски войвода Яни Попников Янев, известен като Яни Попов.

Той е роден в семейство на бунтари на 27 септември 1876 г. в село Карахадър (днес в Турция). Баща му е видният духовен деец и революционер Никола Бъчваров. Дядо му Яни Бъчваров приютява Васил Левски в дома си и участва в изграждането на нелегален комитет.

Яни Попов се присъединява се към ВМОРО през 1897 г., а след 1900 година за кратко е четник при Лазар Маджаров, след което се установява в Бургас. За революционна дейност е осъден задочно от Одринския военен съд на 101 години затвор. Две години по-късно той се връща нелегално по родните места с агитационната чета на Лазар Маджаров. Това е началото на активната му дейност като комитета.

На конгреса на Петрова нива Яни Попов участ-

ТРАКИЙЦИ ПОЧЕТОХА ПАМЕТТА НА ВОЙВОДАТА ЯНИ ПОПОВ, АВТОР НА СТРАНДЖАНСКАТА МАРСИЛЕЗА

ва като делегат и е определен за войвода на полския участък на Лозенградския революционен район. След потушаването на Илинденско-Преображенското въстание действа с четата си в Странджа до Младотурската революция.

Участва в Балканските войни, а след Междусъюзническата война през 1913 г. се установява и живее в Ортакой. Взема участие в създаването на Тракийската организация за защита интересите на тракийските бежанци, както и в първия събор на Петрова нива през 1928 г.

Яни Попов е автор на химна на тракийската революционна борба „Ясен месец“. В оригиналния текст е отбелязано, че е написан в Странджа през 1904 г. В песента е възпят подвига на четата на тракийския войвода Пано Ангелов, която води кърваво сражение с турския аскер на 2 април 1903 г. в село Сърмашик (дн. с. Бръшлян, Малко Търновско). След предателство, четата е обградена от редовна турска войска, почти всички четници са избити, както и войводата Пано Ангелов. Техният подвиг, както и героизма на всички българи, борещи се за свободата на Тракия остават в историята чрез песента „Ясен месец“.

Продължава от 6-а стр.

Представители на ТД в Ивайловград пред барелефа на Яни Попов

Д-Р ТОНЯ ЛЮБЕНОВА,
РИМ – ТЪРГОВИЩЕ

Днес за него може да се чуе само във връзка с честванията, организирани от тракийското дружество в Търговище, на което той е патрон. Знаят го като име и хората, работещи на площад „Стоян Мавродиев“, защото са адресати там. Все по-малко останаха тези, които го помнят и които пазят незабравимите си спомени за тази иначе емблематична за нашия град личност. И все пак този, който го е познавал или пък е чел нещо за него знае, че той е големият (в буквален и преносен смисъл) българин от Одринска Тракия Стоян Мавродиев – дългогодишен учител и директор на гимназията в града. И не само...

Стоян Мавродиев е роден в с. Хиделий, Одринска Тракия на 15 февруари 1892 г. До четвърто отделение учи в родното си село, а по-късно получава средно образование в Одринската реална гимназия „Д-р Петър Берон“. Заминава да учи висше образование в Софийския университет „Св. Климент Охридски“, но през лятото на 1913 г. е принуден да прекъсне обучението си. Подобно на хилядите прокудени българи от Одринска Тракия и неговото семейство напуска родното си място и бяга в свободна България. Спира се в Ески-Джумая (Търговище).

Стоян Мавродиев участва в Първата Световна война, преминава през Школата за запасни подпоручици на Борис Дрангов в Скопие и след това е назначен за взводен командир в I-ва картчена рота на 31-ви пехотен Варненски полк на Добруджанския фронт, съставен от запасни от Търговищка и съседните околии. Сражава се за отбраната на Кьоселерската позиция при Каваклар на 6, 7 и 8 октомври 1916 г., за овладяването на Кубадинската позиция при Карабака, Бешаул и Кубадин от 19 до 21 октомври 1916 г., при Идрис-Кюрюс на 22 октомври 1916 г., при Меджидие и Черна вода на 23 и 24 октомври 1916 г., при Балтаджи-Кьой на 29 октомври 1916 г., при Геленджик от 12 до 22 ноември 1916 г., при река Калакьой на 1 и 2 декември 1916 г., при Ортакьой, манастира Кокосх, Ак-Бунар и Балабанча на 19 и 20 декември

1916 г., при Жижила и Принц Никола на 25 и 26 декември 1916 г., при Ракул на 27 декември 1916 г., при Лункавица на 28 декември 1916 г. и в отбрана на Долния Дунав до 16 април 1918 г. След прехвърлянето на полка на Македонския фронт на 3 май 1918 г. се сражава срещу сръбско-руските, френските и италианските войски в Прилепско Мариново, в Завоя на река Черна на участъка при връх Мителберг и в ариергардните боеве по време на отстъплението към старата българска граница след пробива при Добро поле при прохода Писокал на Бабуна пла-

СТОЯН МАВРОДИЕВ, ГОЛЕМИЯТ ТРАКИЕЦ ОТ ТЪРГОВИЩЕ

(по повод внасянето на предложение за обявяването на Стоян Мавродиев за Почетен гражданин на Търговище)

нина на 22 септември 1918 г., при Еловица, Велешка околия на 25 септември 1918 г. и при Лефтерче, Кумановска околия на 28 септември 1918 г. Награден е като офицерски кандидат със Знак на военния орден „За храброст“, IV степен със Заповед №213/1917 г. на 31-ви пехотен Варненски полк за проявени бойни отличия през войната.

След приключването на войната той продължава обучението си и през 1920 г. завършва висшето си образование в специалността „Биология и химия“.

Стоян Мавродиев активно участва в културно-обществения живот на Търговище. През 1915 г., на Димитровден, се създава тракийско дружество в града. За негов председател е избран той – Стоян Мавродиев, който близо 40 години – от 1915 г. до 1954 г., оглавява дружеството. Той лично се заема с писането на прошения до правителството за оземляване на бежанците и изпраща поименен списък на всички, пристигнали от Одринска и Беломорска Тракия (със статут на бежанци в Търговищкия край към 1920 г. са общо 982 семейства от в Тракия). Освен това от 1920 до 1940 г. той е учител и директор на Търговищката непълна гимназия „Св. Седмочисленици“. Там се очертава като отличен педагог,

ръководи Въздръжателното дружество в училището, насърчава издаването на вестник „Бодрост“. Учениците с нетърпение очакват патронния празник на гимназията или някое общоградско тържество, на което той произнася прочувствени и вълнуващи речи.

През 1927 г. Стоян Мавродиев е член на управителното тяло при читалище „Напредък“. Той води „приходно-разхода“ за новостроящата се читалищна сграда в Търговище и в качеството си на касиер той влиза в състава на читалищното настоятелство. Той е един от организаторите на Музикалната школа към читалището и на Методическото ръководство на учителите от околията. Той е председател на

Просветното дружество в града и като такъв през 1937 г. открива „Голяма педагогическа конференция“ в Търговище, посетена масово от преподавателите в околията. Често организира открити уроци пред учители и ученици, нерядко изнася лекции в Народния университет при читалище „Напредък“. През 1937 г. Стоян Мавродиев посещава Международното изложение в Париж, заедно с още трима учители от Търговищка околия. Представител е на Дружество на кавалерите на Ордена за храброст в града.

През 1940 г. ст. Мавродиев напуска Търговище и в продължение на няколко години е заместник-директор на VI Мъжка гимназия в София. Там той помага за списването на вестник „Тракия“ и на сп. „Завет“ – орган на Тракийския младежки съюз, участва в културно-обществения живот на столицата и активно работи за Съюза на тракийските културно-просветни

дружества като член на неговото националното ръководство.

През 1948 г. ст. Мавродиев се завръща в Търговище и отново става

директор – този път на Девическата гимназия „Лиляна Димитрова“. През 1952 г. Окръжният Народен съвет на депутатите на трудещите се в гр. Шумен награждава Стоян Мавродиев с похвален отзив за дългогодишната му възпитателска работа. А Националният комитет за защита на мира го награждава с медал за активна дейност.

През 1954 г. на отчетно-изборното събрание на културно-просветно дружество „Тракия“ Стоян Мавродиев е освободен от длъжността

„председател“ по негово собствено желание, предвид напредналата му възраст. Тракия и съдбата на тракийските преселници продължават обаче да го вълнуват все така силно и да го връщат назад във времето – в родната земя, копнежът по която „угасва само, когато склопим очи завинаги“.

Стоян Мавродиев умира на 3 февруари 1960 г., отдавайки целият си съзнателен живот на училището и на своите събратя – бежанците от Тракия. Днес тракийското дружество в Търговище носи неговото име, а по решение на Общинския съвет от 1998 г. площада пред читалище

„Напредък“ е кръстен също „Стоян Мавродиев“. Там от 2003 г. е поставена възпоменателна паметна плоча в негова чест.

**ПРЕДСЕДАТЕЛЯТ НА ТД „ОДРИНСКА ЕПОПЕЯ“
ВРЪЧИ НА КМЕТА НА ОБЩИНА СТАРА ЗАГОРА
ПЛАКЕТ „125 ГОДИНИ ОРГАНИЗИРАНО
ТРАКИЙСКО ДВИЖЕНИЕ В БЪЛГАРИЯ“**

Цанко Атанасов, председател на ТД „Одринска епопея“ връчи на Живко Тодоров – кмет на Община Стара Загора плакет „125 години организирано тракийско движение в България“, който бе удостоен с него по решение на Централното ръководство на Съюза, за ползотворното сътрудничество на общината с тракийци и за личната му подкрепа на тракийската кауза.

Живко Тодоров благодари за наградата и поздрави ТД „Одринска епопея“ за патриотичната дейност, която дружеството развива.

Живко Тодоров-кмет на Община Стара Загора и Цанко Атанасов, председател на ТД „Одринска епопея“

Бюст на Стоян Мавродиев, 1937 г.

АКУШЕРКАТА

КИРИЛ САРДЖЕВ

Нощта превалише, навън се сипеше ситен сняг. В огнището тлееха още неугаснали въгленчета, които от време на време премигваха, като живи под напора на влизания през комина вятър. Потъмняло от времето бакърено газениче осветяваше оскъдно студена стая, а тихите му пропуквания стряскаха дремещата котка, която мъркаше доволна, сгушена до възглавницата на баба Керана.

Баба Керана или както всички от селото я наричаха – акушерката, беше много държлива за годините си жена, бежанка от Дуган Хисар – Беломорска Тракия. Отрано беше останала вдовица с три дъщери. Но, нито при една, нито при другата от дъщерите си отиде да живее. Харесваше живота си такъв, какъвто и го бе поднесла съдбата и често за успокоение казваше „каквото за другите, това и за мене, за въкърлъка няма смях“. Беше горда, много горда тракийка. Тримата и братя Калоян, Никола и Кирко, които бяха овчари, станаха курбан на разбеснелите се башибозуци през кървавия септември на 1913 г. Семейната трагедия беляза целия ѝ живот, но това не сломи гордия ѝ дух. От майка си баба Ружа, се беше научила да има вяра, огромна вяра в живота. От нея знаеше „На робуму се надей, на гробуму не.“

В Дуган – Хисар като малко момиче се научи от възрастните жени на селото, как да се задява на гръб, било с дърва, било с чувал брашно. Понякога, когато я питаха как е преминал животът ѝ и в Тракия, тя казваше, направо: „какво да разправам за живота си, бремето не ми слизаше от гърба“, затова каквото и да правеше в своя живот разчиташе повече на своя гръб, отколкото на помощ от някого.

Баба Керана още спеше, когато на пътна врата се потропа силно и настоятелно. Тропането по вратата зачести и тя побърза да разбере кой толкова рано я търси и то в тази снежна нощ. Беше Луна от горна горната махала, чиято дъщеря Неда щяла да ражда за първи път. Не ѝ било времето за раждане, ама на, вдигнала тежкия казан за вода и станала белята. Първо ще и е... Мъчи се... Та затова търсеше баба Керана, единствената жена от селото, която можеше да обряда деца!

Баба Керана беше куражливка, от ръцете ѝ бяха изродени над 400 деца от селото. Но, от припряността на Луна, малко се пообърка, поколеба се, а на Луна ѝ се стори, че баба Керана няма да тръгне. И пак се замоли. Акушерката се опита да я успокои и занарежда колко деца е изродила, ще изроди и това на Лунина дъщеря.

Снегът се беше усилил. Леденият вятър

тър завихряше падащия сняг и го трупаше в дълбоки преспи. Жените, превити на две, придържайки се една за друга, трудно се движеха през снега. Пътят им минаваше през малката селска рекичка, която иначе едва, едва покриваше с вода коритото си, но сега буйните ѝ води се блъскаха с ярост в двата бряга. Малкото дървено мостче беше чулено и отнесено надолу по коритото.

Луна се тревожеше какво ще правят, как ще преминат реката. Баба Керана ѝ даваше кураж, че ще се справят като ѝ заразкава как е преминала през река Арда, бягайки от турците при Ятаджик. Повтаряйки опита от кървавата 1913 г., когато тракийци, хванати за ръце са преминавали през р. Арда, двете жени се хванаха както тогава като за хоро, стискайки здраво ръцете си. Ледените води се премятаха страховито и плашешо, снежната вихрушка запращаше грамади от сняг във водата и замрежваше като с пелена коритото на реката.

Баба Керана нагази в реката. Бесните води я блъснаха, но тя се задържа права, след нея и Луна се престаши. Хванати здраво като на хоро двете жени запристъпваха към другия бряг. Брегът не беше далече, но сега за тях той беше мъчително отдалечен. Жените почти бяха дошли до другия бряг, когато нещо голямо и тежко ги удари и те се изпуснаха от ръце. Водата ги завлече надолу по каменистото и обрасло с дървета корито, без да могат да се съпротивяват. Блъскана и прехвърляна от буйните води, с огромни усилия баба Керана се хвана за корените на едно израсло до самия бряг дърво и за миг се почувства спасена. Огледа се, но беше сама, заградена от тъмнината, бучащите води и ледената виелица. Опита се да извика Луна, но от усилията ѝ не излезе нищо. Само хриптеж. Гласът ѝ се беше изгубил от премръзване в ледените води.

Желанието за живот не я напусна и сега. Като се държеше здраво за коренището, започна с пълзене да се катери по хлъзгавия бряг. С последни усилия на волята успя да изкатери стръмния бряг. Цялата беше покрита с лед, но жива, жива. Това беше първото чувство, което я стопли след всичко преживяно. Но, къде беше Луна, къде? Чувство, което е завладяло, не ѝ даваше покой от мига, в който стъпи на брега. Отговорността, която беше поела към съдбата на Луна завладя цялото ѝ съзнание. Още не отърсила се от преживяното тя тръгна по хлъзгавия бряг, викайки името на Луна, колкото ѝ глас излизаше.

Баба Керана вървеше и нареждаше, но гласът ѝ се губеше от ревящите води и воя на снежната виелица. Почти беше изгубила надежда, че Луна е жива и ще я чуе, когато

през виелицата върху довлечените до брега – клони и дървета видя нещо червено като престилка. После разкъсана забрадка и накрая полуголото тяло на Луна. Спусна се към нея, без да гледа къде стъпва.

Тялото на Луна беше безжизнено, покрито с тънък лед. Опита се да я хване за краката, въпреки водите които я блъскаха и събаряха. Баба Керана завърза с единия край на престилката си крака на Луна и започна да я дърпа от водата. Хлъзгайки се и падайки по стръмния бряг, тя с последни сили успя да я извлече далече от водата. С мъка разкопча вледенените ѝ дрехи и започна да притиска с ръцете си студеното ѝ тяло. От опит знаеше, че масажът помага на болните при настинка, но сега, когато тялото на Луна беше вкочанено, без признаци на живот, масажът който ѝ правеше, започна да ѝ се вижда безнадежден. Но желанието за живот, вярата че животът понякога се крие и под нокътя на човека, я кара да продължи още по-усърдно да разтрива тялото на Луна. На прага на силите и почти безнадеждна баба Керана усети с пръстите си, че една малка веничка от шията на Луна леко помръдна. Постепенно помръдването започна да става по-силно и често. За миг умората премина.

Дали от масажирането или от нещо друго, но тялото на Луна започна да се затопля и завръща към живот. Колко време продължи борбата за живота на Луна баба Керана не разбра. Снегът продължаваше да си вали. С развиделяването тя доби кураж и надежда, че някой от съседните къщи ще ги види и ще се притече на помощ, но уви.

Както си знаеше баба Керана привърза с ирама (б.а. – престилката) Луна за своя гръб и започна да я влечи през преспите от сняг. Борбата с придошлата река и се стори твърде лека пред борбата, която водеше за живота на Луна.

Когато пристигнаха родилката лежеше, покрита с шарена вълнена черга. Беше сама в стаята. Всички от къщата се бяха събрали около берящата душа Луна. Баба Керана, надмогнала умората си и вълнението от всичко преживяно през дългата нощ, влезе при родилката. От дрехите ѝ излизаше гъста пара, а подгизналите ѝ крака оставяха кална пътечка след нея. Първите думи, които промълви на родилката Неда, бяха да не се бои, защото тя е до нея и ще ѝ помогне. После започна подготовката за друго изпитание, но пак за живота на друг. Прекръсти се, целуна иконата на Божията майка с младенца, която винаги носеше със себе си.

Дали от окуражаващите думи на Баба Керана или пък времето за раждане беше дошло, но младата жена роди набързо две здрави деца – момче и момиче. Щастливата акушерка промълви на Неда, че има късмет, че с късмет са се родили и децата ѝ. После заръчва за трудностите, преживени по пътя и посъветва Неда да гледа само с добро на

живота, да вярва в него, за да ѝ бъде леко.

Благата вест за раждането на двете деца бързо обиколи роднините, разтревожените от състоянието на Луна. Един по-един радостни започнаха да влизат при новородените, без да се съобразяват с традицията, че при родилка не се влиза. Първото, за което питаха беше – мъжки или женски са децата. А раздразнената баба Керана им отговори, че се пита имат ли ръце, крака, а не мъжко ли е или женско.

Краткият зимен ден беше към своя край, падаше ношен мрак. Навън пак валеше ситен сняг, който бавно покриваше с белотата си смълчаните къщи и улички на селото. Постепенно тревогата сред близките на Луна започнаха да намаляват, защото тя започна да си мърда очите, после едната ръка и накрая пръстите на краката. Господ е с нея и ще ѝ върне живота, нареждаше баба Керана. Тя е праведна жена, ще оживее и оздравее! В моя живот съм изродила над 400 деца, нямам умрели деца при рожба. С мене върви живота. Луна ще оживее, пророкуваше баба Керана.

През натрупаните снежни преспи и бръснения ледения вятър, който с ярост пак надигаше грамади от сняг и ги запращаше насам натам, баба Керана си тръгна. Вървеше, но по-скоро се бореше със снега и умората. Беше превита на две, за да се пази от вятъра и загърната само с плетения си вълнен шал, запазен от времето, когато, прокудена от турците бягаше от родната Тракия. С крак разбута натрупалия се сняг пред вратата на бедната си къща и влезе. В стаята беше студено. Огнището беше покрито със сняг нахлул през комина. Газеничето бе угаснало отдавна, само кандилото под иконата на Света Богородица и младенца мъждукаше и разкъсваше мрака с бледа светлина. Както беше с дрехите си, покрити още със сняг, баба Керана се свлече изтощена върху постелята, покрита с козенец.

Кога и как баба Керана излезе от къщата на Луна, никой не усети и не разбра. Всички бяха заети с Луна и новородените деца. Баба Керана беше изпълнила своя човешки дълг, спасявайки живота на Луна, на нейната дъщеря и на новородените близнаци. Никой от близките на Луна не запита за нейното здраве. Никой, никога не я потърси и по-късно, когато Луна оздравя, а близнаците поотраснаха. Баба Керана не се сърдеше на никого, защото не чакаше признание и благодарност за свършеното от нея.

Акушерката Баба Керана – така ѝ викаха децата и тичаха да я хванат за ръцете. Да, същите тези ръце, които им бяха помогнали да поемат първата глътка въздух и да са живи. Децата може би, защото носеха в себе си повече искреност и доброта, отколкото непризнателните възрастни хора.

Баба Керана живееше с живота на другите и затова е жива, дори след смъртта си.

ТРАКИЙЦИ ПОЧЕТОХА ПАМЕТТА НА ВОЙВОДАТА ЯНИ ПОПОВ...

Продължение от 4-а стр.

Яни Попов умира на 20 януари 1954 г. в Ивайловград, но остава завинаги в паметта на признателни тракийци. Една от големите улици в Ивайловград носи неговото име, а в началото ѝ има барелеф на войводата.

Днес името на Яни Попов носят тракийските дружества в Ивайловград и Созопол. Признателни тракийци са издигнали в Созопол паметник на войводата, върху който е изписан първият стих от популярната негова песен: „Ясен месец веч изгрява над зелената гора...“

На 20 януари тракийци и граждани почетоха паметта на войводата, полагайки цветя на гроба му, пред неговия барелеф и паметник.

■ Цветя на гроба на Яни Попов в Ивайловград

■ Представители на ТД Яни Попов в Созопол пред паметника на войводата

ИЗЛОЖБА НА ХУДОЖНИКА АНАТОЛИЙ СТАНКУЛОВ В ТРАКИЙСКИЯ ДОМ В СТОЛИЦАТА

ИСКРА ЧЕРНЕВА

На 18 януари за втори път от началото на годината тракийският дом в София на ул. „Стефан Караджа“ 7А, се превърна в малко културно средище, събирайки тракийци и приятели на живописата на откриването на изложбата на художника Анатолий Станкулов, организирана от Съюза на тракийските дружества в България, Културен клуб „Тракия“, Софийското дружество „Тракия“ и издателство „Захарий Стоянов“.

Художникът е роден в гр. Русе през 1956 г. и получава разностранно образование: специалист е по ландшафтна архитектура, изучава „Илюстрация и оформление на книгата“ в Националната художествена академия в София, има следдипломна квалификация по журналистика от „Университет по архитектура, строителство и гео-

дезия“. Работил е като художник в много периодични издания, а от 2011 г. е във в. „Дума“. Има над 600 изложби по живопис и карикатура у нас и в много страни на Европа и Азия. Член е на СБЖ, на Европейската федерация на карикатуристите FECSO и на Българското дипломатическо дружество.

Показаните в тракийския дом творби в масло и акварел представляват важна част от творческите постижения на автора. Изложбата бе открита от чл.-кор. Иван Гранитски, който описа Анатолий Станкулов като майстор на карикатурата и шаржа. Той подчерта, че талантът на художника е най-силен и ярък в живописните му пейзажи. Картините на Анатолий Станкулов имат свой собствен уникален сюжет и създават усещането за вътрешна светлина и благородство, убеден е Гранитски. Особено силни в посланието си към публиката са неговите

пейзажни миниатюри, които завладяват с романтичното и пасторално усещане и с внушението, че животът е изпълнен с любов, доброта и красота.

Разчувстван от приятните думи, авторът си спомни за своите приятели – Тодор Корув и Минчо Тунев, напуснали без време този свят. Художникът поднесе благодарност на директора на издателство „Захарий Стоянов“, за публикувания албум, съдържащ част от неговите многобройни произведения.

Официални гости на провата бяха художниците проф. Лаура Димитрова и проф. Стефан Алтъков от Софийския университет „Св. Климент Охридски“, Величко Хинов от СБЖ, Камен

Авторът и изложбата. Сн. Михаела Катеринска

Коджаманов от Българското дипломатическо дружество, Нейчо Савчев от галерия „Савчеви“. Тракийци, дипломати, журналисти, колеги, приятели и близки на автора препълниха културен клуб „Тракия“, за да поздравят автора и да се насладят на прекрасната изложба. Картините ще останат в залата в продължение на две седмици.

ТРАКИЙЦИ ПОЧЕТОХА 159-АТА ГОДИШНИНА ОТ РОЖДЕНИЕТО НА АЛЕКО КОНСТАНТИНОВ (13.01.1863–23.05.1897 Г.)

ИСКРА ЧЕРНЕВА

„Стой! Долю ръцете! Не досягай народа! Сваги си шапката и се поклони на тоя измъчен страдалец, на този дълготърпелив мъченик, на тоя, който ти дава храна и живот, поклони се на българския народ!“

На 13 януари представители на СТДБ и ТД „Тракия“ – София, поднасяйки цветя пред паметника на Алеко в столичната Борисова градина, почетоха рождената дата на бележития общественик, юрист, талантлив писател-сатирик и основоположник на организираното туристическо движение в България.

Надмогнал страстта към парите, писателят вижда в себе си един щастлив човек, а посредством способността да се самоиронизира, постига най-силно изразената критика над унижението и лакейството в българското общество. Щастливецът – така е бил известен сред културните среди тогава. Какъв по-сполучлив псевдоним от този, който контрастира

с нелекия му живот – губи много рано родителите и сестрите си, преследван е от политическите си противници и често е без работа, но пък е в унисон с чистата му съвест, както той признава в едно интервю.

С остро си перо Алеко оставя една колоритна картина на живота на българина в края на 19-ти век, когато обществото ни в следосвобожденска България, изправено пред трудния избор между модерния европейски начин на живот и балканските патриархални нрави, понякога неуверено, понякога доста драматично, а понякога и доста комично търси своята национална идентичност. Творчеството му е посветено на проблемите на времето, в което живее. Умело дистанцирайки се от заобикалящата го действителност, той отразява контрастите в нравствения облик на българското общество през 90-те години на XIX век. Пазейки своята неподкупност, Щастливецът се надсмива над пороците на съвременното и обвинява опонентите в липса на иде-

али. Едва ли има българин, който не познава „Бай Ганьо“, „До Чикаго и назад“, „Разни хора, разни идеали“, или пък написаните с интелигентен присмех фейлетони за провекдането на изборите у нас в тази далечна епоха. Творчеството на писателя съхранява своята актуалност през годините и въздейства силно и завладяващо на читателите.

Ироничният и критичен поглед на Алеко към обществото ни е представен на фона на многобройните му пътеписи, описващи красотата на българската природа, която той, както и Вазов, издига в култ. Планинските при-

облачни върхове неудържимо го привличат и никак не е случайно, че на 27 август 1895 г. след предварително публикувана покана във в. „Знаме“, той повежда 300 ентузиаста към Черни връх, за да основат там първия туристически клуб. Сред тях са учители, юристи, министри, лекари, писатели, професори, интелектуалци и много обикновени софиянци. Така този поход слага началото на организиран туризъм у нас.

Има нещо много несправедливо в кончината на този голям българин, защото перото му замлъква завинаги на 23 май 1897 г. в навечерието на Празника на българските букви, когато е убит близо до с. Радилово, област Пазарджик, при неуспешен атентат срещу съпартиеца му от Демократическата партия Михаил Такев. Само на 34 години, Алеко си отива от този свят, но оставя след себе си богато творчество и завета да обичаме родината си и да пазим и ценим красотата на нейната природа, намерил своето обобщение в края на пътеписа му „Какво? Швейцария ли?“ – „Има бъдеще нашата красива България!“

Продължение от 3-а стр.

СТАЙКО ТРИФОНОВ – ТОЛЕРАНТНИЯТ...

Тъй като историческата съдба на тракийските българи се пресича с историята на съседните Гърция и Турция, книгите на Стайко често се оказваха в противоречие с официалната „балканска“ политика на Тодор Живков и бяха спирани или цензурирани. Стайко често се шегуваше, че от трудната история на една от книгите му може да се напише криминален роман. Това беше вторият му неприятен сблъсък с политиката. Третият беше още по-неприятен, защото в средата на 90-те години му ко-

ства много горчивина. Политическата конюнктура доведе до провал в защитата на голямата му докторска дисертация. Денят, в който беше обявена защитата, съвпадна с отмяната на Закона „Панев“ за „декомунизация на науката“ (днес, възприеман по-скоро като отклонение от нормалността, но тогава времената бяха други). Увлечението от „синята идея“ членове на Специализирания научен съвет на ВАК, привърженици на закона, гласуваха срещу „червения“

Стайко Трифонов независимо от научните качества на труда. А „червеният“ Стайко Трифонов беше верен само и единствено на националния идеал. В този случай най-болно му беше, че някои от гласувалите „против“ бяха негови приятели (очевидно бивши). Че ставаше дума за политически мотивирано гласуване личеше както от две от рецензиите, така и от факта, че вече успешно защитената му по-късно дисертация не се отличаваше качествено от прова-

лената тогава. Какво коства на Стайко този провал можем само да предполагаме. Въпреки всичко светлият характер на Стайко Трифонов, съчетанието на безспорното му трудолюбие с професионална честност и лична безхитростност, му позволиха само за 50 изживени години да остави на нас и на следващите поколения изследвания и документални сборници, без които новата история на България не може да бъде добре разбрана и обяснена.

Честито!

Централното ръководство на Съюза на тракийските дружества в България и редакционната колегия на вестник „Тракия“ честитят на рождениците:

- Теодора Каракостова – Кържалъ..... 3 февруари
- Христо Калоферов – Варна..... 3 февруари 1948 г.
- Митрьо Митрев – Карнобат..... 5 февруари 1937 г.
- Мария Божкова – София..... 7 февруари 1952 г.
- Андон Андонев – София..... 12 февруари 1938 г.
- Николина Белчева – Любимец..... 14 февруари 1944 г.
- Коста Лънджев – Свиленград..... 15 февруари 1939 г.
- Тодор Каваков – Димитровград..... 28 февруари 1946 г.

ТРАКИЯ – Орган на Съюза на тракийските дружества в България – София 1000, ул. „Стефан Караджа“ 7-А, тел.: 02/987 48 96 Печат: НЮЗПРИНТ ЕООД

Абонирайте се!

Каталожен номер

759

Издава: Върховният комитет

Редакционна колегия: д-р Ваня ИВАНОВА, чл.-кор. на БАН проф. Васил ПРОДАНОВ, чл. кор. на БАН Иван ГРАНИТСКИ, д-р Динко СТРАНСКИ, Мария БОЖКОВА, Хубен СТЕФАНОВ; Тодор КОРУЕВ
Дизайн: Мария БУДЕВА; e-mail: stdb_sofia@abv.bg, тел. 02/986 71 26; факс: 02/987 57 53

БАНКОВА СМЕТКА
СТДБ (за вестника)

IBAN: BG34STSA93000001682816 BIC: STSABGSG
Банка ДСК ЕАД, клон 1, ул. „Княз Ал. Батенберг“ – София 1000

КОРЕСПОНДЕНТИ: Недка ГОСПОДИНОВА (Перник) – 076/60 13 67; Димитринка СМОЛЕВА (София) – 02/412 12 36, 0886 746 044; Златка Янева (Сливен) – 0897601560; Анета Георгиева (Хасково) – 0894 044 420; Веска Ламбова (Шумен) – 0877 71 85 03; Мария ИВАНОВА (Ямбол) – 046/66 35 40

Изпращайте текстове не по-дълги от 4 стандартни машинописни страници (1800 знака). Хонорари за публикуването им не се дават.

ПРЕДСТАВЯНЕ НА БИОГРАФИЧНАТА КНИГА „ДЯДО СТАТИ ПОПОВ“

На 11 януари Съюзът на тракийските дружества в България, Културен клуб „Тракия“ и издателство „Захарий Стоянов“ организираха представяне на новото издание на книгата „Дядо Стати Попов“ с автор Марин Маринов, който е тъст на Дядо Стати. Тя е издадена с помощта на наследника на автора – Здравко Маринов, който съвсем случайно открива ръкописа в дома си.

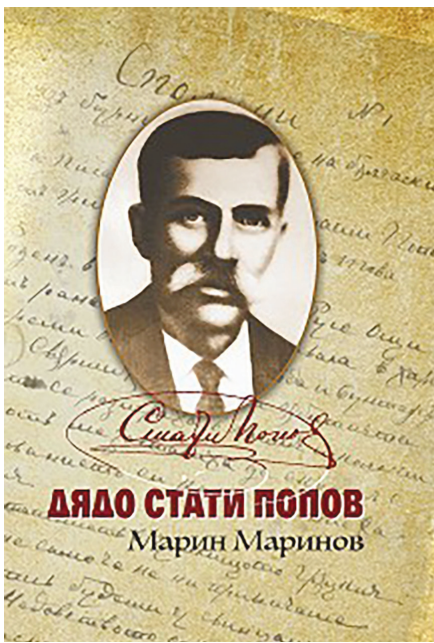
Стати Попов (Попхростов) е от Русе, член е на Червеноводската чета и на Русенско-червеноводския революционен комитет. Починал е след 1937 г. Изданието представя спомени от живота и дейността му преди Освобождението.

Червеноводската въстаническа чета е формирана през 1875 г. във връзка с подготовката на въстание в България. През август 1875 г. БРЦК, начело с Христо Ботев, решава да се вдигне въстание през септември същата година. В изпълнение на този план, за Стара Загора заминава като апостол Стефан Стамболов, а за Троян – Панайот Волов. В Русенския край основни организатори са Никола Обретенов и Тома Кърджиев.

На 21 септември пламенни патриоти с оръжие в ръка излизат, за да се борят за свобода. Знамето на въстаниците, осветено в местната църква и ушито от Петра Обретенова, се веело над главите на юнаците. Четата с войвода Върбан Юрданов от Шумен има следния състав: Мирослав Живков (Маймунския), братята Георги, Никола и Иван Цончеви Никола Попмартинов, Христо Юрданов, Тодор Петков, Тодор Пенчов, Мирчо Милев и Продан Николов. Русенците

в тази чета са Велко Абаджиев, Стати Попов, Атанас М. Узунов и Андон Данев.

По време на презентацията директорът на издателството, което реализира отпечатването на книгата, чл.-кор. Иван Гранитски даде висока оценка на художествената и документална стойност на произведението, а Здравко Маринов сподели подробности около историята за написването на ръкописа и неговия път до читателя. Произведението отразява спомените на Стати Попов, свързани със събитията преди и след Освобождението на България от османско иго, в които той е активен участник. То е ценно с това, че представлява обширна документална панорама на поборническия живот, започвайки от 60-те години на 19-ти век, под формата на автентични спомени и

ДЯДО СТАТИ ПОПОВ
Марин Маринов

брание. Нейните участници не се признаха за въстаници. Новото време тогава даде и такива държавници, които не захъснаха да подценят заслугите на тия борци. Да не накърняваме тяхната памет. Да не забравяме терените имена, като ги пренебрегваме. Светла да бъде паметта на всички борци за свободата, малки и големи, знайни и незнайни! Да я пазим!“, пише Стати Попов.

Посланието на това затрогващо признание в края на книгата е много ясно – ние, наследниците на тези героични и драматични събития, трябва да уважаваме и ценим миналото си и нашите герои.

книгата бяха Дилияна Джибирова, учител по български език и литература, съдействала за издаването на книгата, Руслан Драгостинов – праплеменник на Иларион Драгостинов, Кирил Андонов – заместник-ректор на НСА, тракийци и граждани на столицата.

Съюзът на тракийските дружества в България и Културен клуб „Тракия“ имат амбицията тази презентация да постави началото на една дълга поредица от премиери на събития и бенефиси, които да запознават широката аудитория с интересни и значими достижения в културния ни живот.

Мероприятието бе проведено при спазване на противоепидемичните мерки, въведени в страната.

Книгата може да бъде закупена от книжарницата, намираща се на ул. „Стефан Караджа“ 7А в София.

документи. Стати Попов, който е родом от Русе, допълва известни факти от живота на видни наши революционери, борци за национална независимост на България до Априлското въстание и след Освобождението, като особено набляга на драмата на останалите живи поборници в следосвобожденска България, които стават жертва на забравата и унижителния живот.

„От 1864 година до Освобождението „влачих въже“ след себе си. Слава богу, доживях да видя свободата на родината си. Много жертви се дадох за нея. На свой ред и ние, русенци, дадохме всичко, каквото можахме, според своите скромни възможности, за извоюването на тази свобода. Не сме работили тогава с оглед на бъдещи някакви материални облаги, защото тогава идеалът ни беше само свободна България. Струва ми се обаче, че по отношение на Червеноводската чета се извърши навремето една голяма неправда от Народното съ-

Гости на представянето на

